

Avdelningen för ledning och styrning
Christina Kiernan

Avdelningen för juridik
Helena Henriksson

Finansdepartementet

Kommunal anslutning till Utbetalnings- myndighetens verksamhet (SOU 2025:20)

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ser mycket positivt på att regeringen agerar i syfte att hitta sätt att bekämpa välfärdsbrottsligheten. Vår gemensamma välfärd måste värnas och skattemedel hanteras på ett ansvarsfullt sätt.
- SKR delar utredningens utgångspunkter beträffande vikten av att förebygga och motverka felaktiga utbetalningarna. SKR delar också utredningens bedömning att de felaktiga utbetalningarna från kommunsektorn kommer att fortsätta och sannolikt även öka om inte kommuner och regioner ges bättre förutsättningar att motverka felaktigheterna. SKR delar dock inte utredningens bedömning om att tvångsanslutning till Utbetalningsmyndigheten kommer att lösa de problem utredningen beskriver.
- SKR anser inte att enbart en utredning om rättsliga förutsättningar kan ligga till grund för tvångsanslutning av samtliga kommuner och regioner till en nystartad myndighet där all verksamhet ännu inte är igång. Det gäller särskilt eftersom det finns svagt underlag för bedömningarna om vad de felaktiga utbetalningarna omfattar och inom vilka områden de är som störst. Om anslutning ska göras behövs bättre underlag och ytterligare utredningar om de faktiska förutsättningarna för genomförandet. Ska anslutning ske är rekommendationen att den genomförs succesivt inom begränsade områden och med ett fåtal kommuner och regioner som pilotprojekt.
- SKR:s uppfattning är att det är viktigt att agera förebyggande, innan en felaktig utbetalning sker. Den lokala nivån som har kännedom om företag och verksamheter har bättre förutsättningar att agera men för detta krävs alltså nya och bättre verktyg, bland annat i form av möjligheter att ta del av

information från statliga myndigheter vilket nu saknas, något SKR också har uppmärksammat regeringen på i hemställan.

- SKR är generellt sett emot tvångsanslutning då det är ett stort ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Bedömningen måste dock bygga på frågan om proportionalitet och inskränkningen av självstyrelsen stå i proportion med vinsten/värdet för kommuner och regioner i det enskilda fallet. SKR anser inte att det, i föreliggande fall, går att göra en bedömning av proportionaliteten då beslutsunderlaget inte är tillräckligt.

Välfärdsbrottslighet måste förebyggas och motverkas

Välfärdsbrottslighet påverkar vårt demokratiska system på flera sätt. Offentliga resurser försvinner till personer och verksamheter som inte har rätt till dessa medel, vilket i stor omfattning stärker den kriminella ekonomin samt att medlen används för brottsliga ändamål. Att granska, ifrågasätta, avslå och återkräva stöd och bidrag innebär att tjänstepersoner och förtroendevalda utsätts för otillåten påverkan i ökad omfattning. Detta kan leda till att den som är utsatt väljer att ändra sitt beslut, upplever rädsla för att utföra vissa uppdrag eller avslutar sin tjänst eller sitt uppdrag. I förlängningen innebär otillåten påverkan att tjänstepersoners möjlighet att utföra sina uppdrag begränsas vilket i sin tur leder till en mindre robust välfärd.

De svenska välfärdssystemen är omfattande och en av grundbultarna i vårt samhälle. En utveckling att notera är att både organiserad brottslighet och lokala kriminella nätverk och familjer har ett ökat intresse av att kunna påverka och/eller infiltrera både statliga välfärdsverksamheter samt kommuner och regioner. Anledning är att komma åt de stöd och bidrag som betalas ut men även att kunna påverka eller styra tillståndsgivning, inspektioner och liknade. Stora summor betalas ut från kommuner och regioner på felaktiga grunder och välfärdsverksamhet utförs av oseriösa och kriminella aktörer. Detta är ett samhällsproblem som med kraft måste motverkas, där ett verktyg som behövs är lagstadgat stöd att kunna kontrollera dem som ansöker om tjänster i kommuner och regioner, dem som är anställda, nya och befintliga leverantörer samt vid behov även andra.

Förekomsten av hot, våld och annan otillåten påverkan mot de människor som verkar inom kommunal och regional verksamhet har överlag eskalerat. Om samhället inte kan skydda den personal som arbetar i välfärden och begränsa oseriösa aktörers påverkan leder det till enorma utmaningar i att upprätthålla den välfärd vi värnar om.

SKRs uppfattning är att kommuner och regioner idag saknar avgörande förutsättningar och fler verktyg för att kunna förebygga och motverka

välfärdsbrottslighet på effektiva sätt. Under de senaste åren har SKR därför inkommit med tre hemställan till regeringen inom olika områden.

Hemställan om nationell kraftsamling för systemstärkande åtgärder mot hot, hat och otillåten påverkan i syfte att skydda och stärka vårt demokratiska samhälle beskriver behovet av att införa ett nytt brott – otillåten påverkan – men också ett behov av att utreda hur brotten ska kunna lagföras som brott mot den offentlig verksamheten, där verksamhetens juridiska person blir målsägande i stället för den enskilde tjänstepersonen.

Hemställan om åtgärder för att förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvård samt tandvård som utgår ifrån att välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvården är ett relativt outforskat område i dagsläget. Ekobrottsmyndigheten (EBM) varnade i början av oktober 2023 för att vårdcentraler tas över av kriminella och i regioners fördjupade granskningar framkommer att kriminella nätverk planerar för hur de kan bygga ut sin verksamhet genom att bli aktörer inom hälso- och sjukvården. EBM och några regioner uppger också att aktörer med kriminellt uppsåt har tagit sig in i branschen genom att starta eller överta apotek, tandvårdskliniker och digitala vårdaktörer. Det konstateras också att kriminella nätverk knyter till sig personer, utbildade i vårdyrken som de kan ha nytta av och vilket förenklar infiltration i regionernas verksamhet i syfte att möjliggöra den kriminella verksamheten. Ytterligare en effekt av att välfärdsbrottslighet breder ut sig inom hälso- och sjukvården och tandvården är att flera av de kontrollsystem som finns sätts ur spel när hela eller delar av systemet kontrolleras av kriminella aktörer. Kontrollsystem bygger på att det finns en utomstående och objektiv instans som t.ex. kan identifiera förändrade eller avvikande beteende såsom en onormal förskrivning av vissa läkemedel, fler patientbesök än vad som är rimligt etc.

Hemställan om åtgärder för att bekämpa välfärdsbrottslighet i offentlig upphandling som beskriver att upphandlande organisationer behöver, på ett systematiskt och effektivt sätt, ha möjlighet att ta del av uppgifter om leverantörer dels under upphandlingen, dels under avtalsuppföljningen. Detta är mycket viktigt för att hindra kriminella aktörer från att, direkt eller genom bulvaner, ingå avtal med offentlig sektor. Idag saknas dessvärre effektiva möjligheter för upphandlande myndigheter att ta del av andra myndigheters eller upphandlande organisationers information och erfarenheter. Kriminella och oseriösa aktörer finns inom många branscher och vissa branscher är mer utsatta än andra. Detta är ett stort problem för den offentliga upphandlingen. Upphandlande myndigheter och enheter, inköpscentraler, seriösa leverantörer och näringslivsorganisationer skulle, om de hade rätt verktyg, kunna göra mycket mer. Vidare måste det finnas möjligheter att stoppa så kallade möjliggörare på strategiskt viktiga

funktioner hos upphandlande organisationer (i både offentlig- och privaträttsliga subjekt) genom registerutdrag och bakgrundskontroller. Dessa funktioner sitter ofta på information eller befogenheter som är av stort intresse för kriminella och oseriösa aktörer som vill påverka eller infiltrera.

De verktyg som föreslås ovan behövs oavsett anslutning till Utbetalningsmyndigheten (UBM) sker eller inte. Detta eftersom UBM:s arbete inte är något annat än ett komplement i arbetet mot välfärdsbrottslighet eftersom det inte verkar förebyggande på det sätt som krävs samt att kommuner och regioner måste ha rätt verktyg att kunna agera på de impulser UBM skickar.

Närmare om kommunal anslutning till Utbetalningsmyndigheten

Utifrån information SKR tar del av från sina medlemmarna görs bedömningen att övervägande del av kommuner och regioner i landet har kunskap om och förståelse för välfärdsbrottslighet. Nivån ser dock olika ut. Det är SKR:s uppfattning att många kommuner och regioner utför verksamhet som förebygger och motverkar välfärdsbrottslighet i sitt ordinarie linjearbete men att det påbörjade arbetet med att höja kompetensen på området samt att implementera hållbar systematik måste fortgå med oförminskad takt. För att kunna säkerställa robusthet i kommuners verksamhet krävs ökad kompetens, systematik och tillgång till rätt verktyg. En anslutning till UBM skulle kunna vara ett kompletterande verktyg.

Att minska felaktiga utbetalningar och komma tillrätta med den brottslighet som riktas mot välfärdssystemen är avgörande i kampen mot den organiserade brottsligheten och att hindra att den kriminella ekonomin ökar. Inrättandet av UBM kan vara ett steg i rätt riktning. Men för att uppnå bästa möjliga effekt behöver myndighetens verksamhet testas och fullt ut införas innan beslut fattas om anslutning av kommuner och regioner. Risken är annars att en sådan förändring blir ett slag i luften om den visar sig ha liten eller ingen av de fördelar som målas upp idag. Detta gäller särskilt eftersom det inte har gått att bedöma vad kostnaden för förslagen kan komma att landa på.

Föreliggande utredning har inte haft i uppdrag att titta på några andra förutsättningar än de rättsliga och har därmed inte bedömt om en anslutning är tänkbar i realiteten. UBM är en ny myndighet som precis kommit igång med delar av sin verksamhet och har inte alls kommit igång med andra delar ännu. Om UBM har lett till de positiva effekter som förväntas går således inte att bedöma i nuläget. Utredningen har inte kunnat göra någon riktig beräkning av vad förslagen kan komma att kosta vare sig för staten

eller för kommuner och regioner. Det går därmed inte att komma fram till om vinsten med anslutning överväger kostnaden för densamma.

SKR delar utredningens uppfattning att de felaktiga utbetalningarna från kommunsektorn kommer att fortsätta och sannolikt även öka om inte kommuner och regioner ges bättre förutsättningar att motverka felaktigheterna men delar inte utredningens uppfattningen att kommunal (tvångs)anslutning till UBM är lösningen. Det är tvärtom svårt att se att de problem som beskrivs kan lösas med utredningens förslag. Oavsett anslutning är det viktigt att det fastställs att kommuner och regioner behöver bättre verktyg såsom tillgång till uppgifter om enskilda och föreningar, beslut från andra myndigheter mm. Dessa behov måste tillgodoses skyndsamt och oberoende av om beslut om anslutning till UBM fattas eller ej. Också Brottsförebyggande rådet har lyft att det behövs aktivitet på lokal nivå.

Det krävs således minst en, förmodligen flera, utredningar av faktiska förutsättningar för anslutning, bedömningar av tidsperspektiv och vilka fördelar en anslutning kan ge, och det finns behov av att utreda flera andra förändringar i uppdrag, lagstiftning och styrning. Även behovet av ytterligare sekretessbrytande regler, möjligheter för kommuner och regioner att få tillgång till rätt sorts information/underlag vilket nämnts ovan samt sannolikt fler andra verktyg för att kunna göra fördjupade kontroller med anledning av impulser från UBM behöver utredas och förtydligas Dessutom behöver tidsperspektivet beaktas i diskussionen om anslutning för alla kommuner och regioner är det mest kostnadseffektiva sättet att minska felaktiga utbetalningar eller om det finns andra sätt.

SKRs bedömning är att impulser från UBM till kommuner och regioner inte i sig kommer leda till någon stor skillnad i möjlighet att hantera/fördjupat granska dessa om inte de lagstadgade verktygen, informationsöverföring, möjligheter till kontroll på individ- eller föreningsnivå mm, finns på plats.

Det är inte heller möjligt att under rådande förutsättningar skapa enhetliga leveransformat för relevanta betalströmmar från 290 kommuner och 20 regioner. Kostnaden för att realisera en infrastruktur som skulle möjliggöra detta och tidsperspektivet för när det kan vara klart behöver också besvaras innan ett beslut om anslutning fattas och genomförs. Frågan om anslutning behöver alltså bli föremål för flera utredningar innan utredningens förslag är möjliga att ta ställning till.

När nödvändiga utredningar genomförts och om det då visar sig att en anslutning ska ske, bör arbetet mot anslutning inledas med ett pilotprojekt omfattande ett fåtal kommuner och kanske även ett par regioner. Detta för att säkerställa att en anslutning ger de effekter som önskas till en försvarbar

kostnad och först därefter bör en plan för en successiv anslutning av samtliga kommuner och regioner beslutas. Mot bakgrund av ovanstående bedömer SKR att det inte är möjligt att avgöra om det finns tillräckliga skäl för anslutning av kommuner och regioner till UBM. Än mindre den föreslagna tvångsanslutningen av desamma.

Utredningens kartläggningsarbete

SKR anser inte att utredningen uppfyllt sitt uppdrag i den del som avser att kartlägga felaktiga utbetalningar i kommuner och regioner. Det går inte att göra en tillförlitlig omfattningsstudie baserad enbart på självskattning. Särskilt inte på ett område där det saknas tydliga gränsdragningar och utpekade ansvariga funktioner för att svara på frågorna.

Om en sådan undersökning ska genomföras på ett seriöst sätt krävs ett rimligt tidsperspektiv, att utredningen har god kunskap om kommuner och regioners verksamhet samt eventuellt även kompetens från andra aktörer, inklusive akademi. Sättet utredningen tagit sig an kartläggningen kan bero på att det var tidsnöd redan från start, men sannolikt har även brist på kompetens om kommuner och regioners verksamhet påverkat att utredningen inte kunnat bidra till mer kunskap om felaktiga utbetalningar.

Återkoppling på underrättelser

Från den 1 mars 2025 infördes lagstiftning om att en statlig myndighet eller en arbetslöshetskassa som har mottagit en underrättelse från UBM om en felaktig utbetalning på begäran ska lämna uppgifter till UBM om vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av underrättelsen. I utredningen framgår att det, vid en kommunal anslutning, är viktigt för UBM att få återkoppling även från kommuner och regioner om vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av en underrättelse om en misstänkt felaktig utbetalning i ett enskilt ärende och resultatet av dessa åtgärder. Utredningen anser att det finns mycket som talar för att införa motsvarande skyldighet även för kommuner och regioner.

Utredningen konstaterar att en kommunal anslutning avser en betydligt större mängd anslutna aktörer och att vid en skyldighet att återkoppla måste göras en bedömning i förhållande till den kommunala självstyrelsen och huruvida ett sådant omfattande åliggande skulle gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett anslutningen. SKR delar utredningens uppfattning att en eventuell skyldighet att återkoppla behöver utredas vidare utifrån kommuner och regioners självstyrelse då en sådan underrättelse indirekt skulle innebära en redovisningsskyldighet för kommuner och regioner till en statlig myndighet, men också utifrån praktiskt genomförande då en sådan underrättelseskyldighet dels skulle innebära en stor administrativ börda,

dels behöver analyseras utifrån hur nu gällande lagstiftning avseende sekretess inom kommuner och mellan förvaltningar kan komma att påverka och försvåra detta. Vidare kan SKR inte nog understryka vikten av att kommuner och regioners möjligheter att genomföra granskningsåtgärder, följa upp verksamhet och kontrollera personer, föreningar och företag både genom registerutdrag och genom annan bakgrundskontroll ses över och förutsättningar ges för att kunna genomföra de åtgärder som behövs för att kunna dra nytta av de impulser UBM skickar. Rätt verktyg att kunna agera på impulserna är en förutsättning för att anslutningen överhuvudtaget ska ge någon effekt.

Statistik- och uppgiftslämnarbördaperspektiv mm

Uppgiftslämnarbördan som staten ålägger kommuner och regioner är redan idag hög. Vid en stor statlig insamling liknande den utredningen föreslår är det av stor vikt att uppgiftslämnarperspektivet bejakas genom att insamling underlättas, data blir användbar för uppgiftslämnaren samt att samma uppgifter inte behöver samlas in flera gånger.

Att göra den här typen av insamlingar kräver samordning av såväl hur digitala system kan integreras som efter vilka standarder uppgifterna ska klassificeras. Detta gäller särskilt för kommuner och regioner där det ofta förekommer stora skillnader i vilka system som används och hur samma uppgifter benämns och vad de innehåller. Att införa uppgiftsplikt utan att ha vetskap om vad som ska samlas in, hur det ska samlas in, hur mycket det kostar att införa och hur det ska finansieras innebär stor risk för höga kostnader utan önskat resultat. Dessutom behövs ett välfinansierat stöd för att göra behövlig omställning av system och gemensam klassificering av uppgifter. Automatiserad insamling är ett måste vid stora återkommande insamlingar.

För att värna välfärdens resurser, är det av stor vikt att det inte sker dubbelinsamlingar utan att en uppgift enbart lämnas en gång till staten. Statlig samordning är även centralt så att standarder passar de uppgifter som redan lämnas från ex socialtjänst till andra aktörer såsom IVO och SoS.

I och med att uppgifter om utförare av välfärdstjänster önskas ska nämnas att det inte säkert finns register över utförare. Ett sådan bör först upprättas vilket är en stor uppgift som inte nödvändigtvis bör ligga hos UBM. Sammantaget finns flera komplexa problem med att uppnå den utredningen föreslår. Som nämnts tidigare är ett förslag att börja i liten skala både sett till datamängd och aktörer förslagsvis genom ett pilotprojekt omfattande 4-5 kommuner.

Finansieringsprincipen och kostnader för anslutning i förhållande till kostnader för felaktiga utbetalningar mm

Utredningen skriver att ”den uppgiftsskyldighet som följer av våra förslag innebär vidare ett nytt åliggande för kommuner och regioner som medför att den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas.” Förslag på finansiering av reformen är att genomföra en neddragning av flera riktade statsbidrag till kommunsektorn, bland annat genom att ta pengar från funktionshinderomsorgens habiliteringsersättning och från maxtaxan för förskola. SKR motsätter sig att finansiera nya uppgifter med att ta pengar från statsbidrag till kommunsektorn.

Det framgår också i utredningen att det av olika skäl inte har varit möjligt eller meningsfullt att uppskatta några konkreta belopp för vad en anslutning skulle kosta, eftersom det finns alldeles för stor osäkerhet i en sådan bedömning. Samtidigt skriver utredningen att de delar UBM:s bedömning att kostnaderna för en kommunal anslutning av samtliga kommunala utbetalningar som omfattas av utredningens uppdrag till verksamhetens dataanalys över tid skulle understiga kostnaderna för de felaktiga utbetalningarna. SKR erfar också att UBM har uppgett att det i dagsläget inte är möjligt att göra några tillförlitliga uppskattningar för en kommunal anslutning till systemet med transaktionskonto, eftersom det fortfarande pågår utredning om och byggnad av systemet. SKR anser det anmärkningsvärt att utredningen har en uppfattning om att kostnaderna för anslutning skulle understiga kostnaderna för de felaktiga utbetalningarna utan att ha några fakta kring vare sig de faktiska anslutningskostnaderna eller omfattningen av de felaktiga utbetalningarna.

Behov av digital infrastruktur och standardiserad inköpsprocess mm

Inom den offentliga inköpsprocessen skapas stora datamängder men informationen är bara delvis standardiserad och bildar inte en sammanhängande kedja. Detta gör analyser på både lokal och nationell nivå i bästa fall kostsamma och i värsta fall omöjliga i nuläget. Konsekvensen är bristande beslutsunderlag, ineffektiv avtalsuppföljning och undermåliga verktyg för motverkande av felaktiga utbetalningar. Innan den offentliga inköpsprocessen standardiserats och en digital infrastruktur skapats till stöd för kvalitativt datagenerering och datadelning är det inte möjligt att samla in uppgifter om utbetalning till privata utförare. Inom de närmaste åren kommer det att bli uppenbart att Sverige, genom att inte digitalisera de offentliga inköpen, förbisett att realisera en av grundbultarna i det moderna samhällsbygget. Avsaknaden av denna infrastruktur kommer

vara en bromskloss även för andra förslag likväl som initiativ från den kommunala och privata sektorn. Först när dessa förutsättningar finns på plats kan de faktiska möjligheterna att ansluta privata utförare till UBM ses över.

SKR uppmanar regeringen att snarast påbörja arbetet med att införa en sammanhängande digital infrastruktur för den offentliga inköpsprocessen likt den som den finska regeringen nyligen röstat igenom. Utöver att vara en förutsättning för att förhindra felaktiga utbetalningar och ge bättre möjligheter att identifiera välfärdsbrottslighet skulle det även leda till kostnadsbesparingar, bättre underlag för analys och uppföljning, enklare hållbarhetsrapportering, ökad avtalstrohet, högre grad av automatisering och ett kvalitativt dataunderlag för utveckling av nya AI-lösningar. Avseende de potentiella kostnadsbesparingarna så har det finska Finansministeriets gjort beräkningar om att de för finsk del kan uppgå till 500 miljoner Euro under perioden 2023–2027. Enligt den norska myndigheten Difi:s beräkningar SKR kostnadsbesparingarna för ett liknande projekt i Norge uppgå om 3,6 miljarder NOK 2021-2024.

Utredningen konstaterar att det är en utmanande uppgift att ansluta kommuner och regioner till UBMs verksamhet, utifrån perspektivet att det ”innebär en stor utökning av Utbetalningsmyndighetens verksamhet.” SKR vill understryka denna utmaning är försvinnande liten i relation till de insatser som sannolikt behöver göras hos kommuner och regioner.

Eftersom utredningen inte har haft i uppdrag att presentera hur anslutningen ska gå till, och poängterar att de tekniska lösningarna återstår att utveckla och att ”det inte finns kunskap tillgänglig om exempelvis kommunsektorns it-system, it-mognad och datahantering för att kunna bedöma kostnaderna” så saknas fundamental information i utredningen. Detta understryks av utredningen i konsekvensanalysen där UBM undanber sig en uppskattning av insatser och kostnader i avvaktan på utredningen om systemets uppbyggnad. Även om SKR till fullo instämmer i ambitionen om att motarbeta välfärdsbrottsligheten så behöver den tekniska färdplanen tydliggöras tillsammans med behov av insatser och finansiering. Ur ett digitaliseringsperspektiv finns många risker; vi ser att anslutningen kan sätta ytterligare tryck på kommuner och kompetenser som redan idag är hårt ansträngda, att informationsmodellerna och tekniken inte är utvecklade och att ett flertal andra regleringar ställer krav på kommunernas datatillgångar.

Övriga synpunkter

Betänkandet saknar förklaringar kring de ”avancerade analyser” UBM förväntas genomföra, vad de innebär och vilken sorts information/underrättelser de kan förväntas leda till. Det finns inte heller någon

beskrivning av vilka uppgifter som kommuner och regioner förväntas lämna eller vilken sorts information som de kan få tillbaka. Detta är viktigt kunskap i en bedömning av nytta.

Det är i sammanhanget också viktigt att understryka att UBM inte förhindrar felaktiga utbetalningar, då de inte stoppar några utbetalningar utan enbart meddelar beslutande myndighet att de misstänker att en utbetalning var felaktig. Eventuell kan man säga att myndigheten är förebyggande på mycket lång sikt. I sammanhanget vill SKR lyfta att felaktiga utbetalningar från ekonomiskt bistånd skulle kunna förhindras i mycket stor omfattning om kommuner gavs tillgång till medborgargränssnittet. Det är på riktigt ett förebyggande verktyg som skulle ge stor effekt.

Avseende författningsförslagen

För det fall regeringen har för avsikt att gå vidare med förslagen i betänkandet vill SKR framföra följande gällande författningsförslagen.

Det behöver förtydligas vad som avses med kommuner och regioner i lagen om skyldighet att lämna uppgifter till UBM, till exempel vad som ska gälla när kommuner samverkar i exempelvis kommunalförbund. Om de ska omfattas av förslagen behöver det analyseras om ytterligare lagändringar behövs. Samma sak kan gälla övrig lagstiftning som enligt förslaget omfattar kommuner och regioner.

De sekretessbrytande bestämmelserna avser uppgifter som behövs för UBM. Det kan vara förenat med svårigheter för utlämnande myndighet att avgöra vilka uppgifter som faktiskt behövs. Vidare vägledning behövs därför, både vad gäller när uppgifter ska lämnas på eget initiativ och när uppgifter ska lämnas på begäran. Detta gäller exempelvis om utlämnande myndighet som regel kan utgå ifrån att uppgifter som begärs av UBM också behövs (jfr resonemangen i prop. 2024/25:65).

Av författningskommentaren till 2 § lagen om skyldighet att lämna uppgifter till UBM framgår att det inte är uppgifter om vilken sjukdom som är grund för stödet. Eftersom uppgifter ska lämnas från kommunala verksamheter som hanterar mycket känsliga uppgifter anser SKR att detta bättre bör återspeglas i lagtexten och inte endast anges i författningskommentaren. Förslagsvis kan det anges att uppgiftsskyldigheten avser uppgifter om utbetalningar eller uppgifter som rör utbetalningar.

När det gäller 3 a § framgår det av lagtexten att det avser ekonomiska förmåner eller ekonomiska stöd. Denna term används även i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar. Det är därför önskvärt

att det i författningskommentaren klargörs om det är samma förmåner som avses, eller om begreppet har någon annan innebörd i den lagen om skyldighet att lämna uppgifter till UBM.

I 3 a § andra stycket hänvisas till kontaktpersoner och ombud. I författningskommentaren klargörs att det med kontaktperson avses den fysiska person som för en juridisk persons räkning sköter kontakterna med myndigheten. Eftersom kontaktperson är ett juridiskt begrepp med annan innebörd i annan socialrättslig lagstiftning (3 kap. 6 b § socialtjänstlagen) bör det i lagtexten anges att det är en kontaktperson för en juridisk person som avses.

Övergångsbestämmelserna till lagen om skyldighet att lämna uppgifter till UBM framstår som otydliga. I första punkten anges att lagen träder ikraft den 1 juli 2026. Detta innebär enligt SKR:s tolkning att uppgiftsskyldigheten inträder, dvs. att kommuner och regioner är skyldiga att lämna uppgifter om ekonomiska stöd och förmåner. I andra punkten anges dock att alla kommunala utbetalningar ska omfattas senast den 1 juli 2029. Enligt författningskommentaren ska UBM i samråd med kommuner och regioner när och vilka utbetalningar som ska omfattas. Det framstår som otydligt hur detta samråd ska ske och om det ska ske med samtliga kommuner och regioner. SKR har dessutom svårt att se att uppgiftsskyldigheten inte gäller om samråd inte har skett, eftersom lagen gäller från 1 juli 2026. Det måste vara tydligt när en lagstadgad uppgiftsskyldighet inträder och nyssnämnda bestämmelser behöver därför förtydligas.

Avslutande synpunkter

SKR är inte emot anslutning av kommuner och regioner till UBM:s verksamhet i sak. Men frågan måste utredas vidare, utifrån faktiska förutsättningar för en lyckad anslutning som ger de resultat som vi alla önskar.

Avslutningsvis måste regeringen ge Polismyndigheten och övriga rättsväsendet tydliga direktiv om att prioritera brottsutredningar avseende bidragsbrott, bedrägerier och annan välfärdsbrottslighet. Kommuner, regioner och statliga myndigheter kan förebygga och i vissa delar förhindra felaktiga utbetalningar men rättsväsendet måste utreda de polisanmälningar som görs och många fler åtalas. Välfärdsbrottslighet är en systemhotande verksamhet med tydliga kopplingar till grov organiserad brottslighet och som föder den kriminella ekonomin i stor omfattning. Att utreda, åtala och lagföra dem som begår brott mot välfärdssystemet har en mycket viktig signaleffekt som krävs för att få full effekt i det brottsförebyggande arbetet.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande